

29.12.2025 Poznań

dr hab. Andrzej Wasilewski

Akademia Sztuki w Szczecinie

Recenzja w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego sztuki Panu doktorowi Marcinowi Nowrotkowi w dziedzinie sztuki w dyscyplinie artystycznej: sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki
(w oparciu o przedstawiony autoreferat i oraz dokumentację dorobku projektowego)

Dr Marcin Nowrotek jest absolwentem i pracownikiem Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach, gdzie w 2017 roku obronił z wyróżnieniem doktorat pt. „Nebula – projekt audiowizualny”. Jego ścieżka zawodowa, od asystenta-stażysty do adiunkta, związana jest nieprzerwanie z Pracownią Podstaw Animacji, co wskazuje na stabilne zakorzenienie w środowisku akademickim i dydaktycznym. Jego praktyka zawodowa, jak sam definiuje, „przebiega na styku projektowania, dydaktyki i narracji wizualnej”, co stanowi trafne i pojemne określenie dla interdyscyplinarnego charakteru jego działań.

1. Analiza struktury i narracji autoreferatu

Autoreferat został skonstruowany w sposób przejrzysty i logiczny, zgodny z wymogami formalnymi. Dzieli się na trzy zasadnicze części: wprowadzenie opisujące ogólną filozofię i ścieżkę zawodową Kandydata, szczegółowy opis trzech wskazanych osiągnięć oraz omówienie pozostałych osiągnięć w dziedzinie sztuki, głównie z zakresu animacji autorskiej oraz zestawienie działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej. Dr Marcin Nowrotek na końcu autoreferatu dzieli się swoimi refleksjami na temat projektowania.

Część wprowadzająca pełni funkcję deklaratywno-metodologiczną. Kandydat odcina się od wąskich specjalizacji, kreując się na „projektanta, który korzysta z różnych mediów i narzędzi”. To samookreślenie jest kluczowe dla zrozumienia prezentowanego dorobku, który wymyka się tradycyjnym kategoryzacjom, bliższy będąc szeroko pojętemu projektowaniu narracyjnemu (design storytelling). Kandydat wskazuje na ewolucyjny charakter swojej drogi twórczej: od fascynacji autorskim filmem animowanym, przez realizacje komercyjne i edukacyjne, aż po wielkoskalowe projekty wystawiennicze. Podkreśla przy tym ciągłość pewnych kompetencji – warsztatu filmowego i myślenia narracyjnego – które stanowią fundament jego późniejszych, bardziej złożonych realizacji. Istotnym elementem narracji jest wskazanie na równoległy rozwój praktyki zawodowej i refleksji nad rolą oraz etyką projektanta, co nadaje autoreferatowi rys dojrzałości intelektualnej.

Logika wyboru trzech głównych osiągnięć (**Wiek Pary**, wystawa stała w Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku, **Śląskie Centrum Wolności i Solidarności**, wystawa stała z okazji 40. rocznicy pacyfikacji kopalni „Wujek”, **W przestrzeniach historii. Dzieje miasta Oświęcimia**, wystawa stała w zabytkowym ratuszu w Oświęcimiu) opiera się na ich reprezentatywności i skali. Dr Marcin Nowrotek traktuje je jako podsumowanie dotychczasowego dorobku, w którym skoncentrowały się i zostały

zweryfikowane wcześniejsze doświadczenia. Wskazuje na ich wspólne mianowniki: połączenie dokumentu z zaangażowaniem emocjonalnym, konieczność adresowania do zróżnicowanej publiczności oraz immersyjny charakter. Szczególnie istotnym wątkiem spinającym te projekty jest długotrwała współpraca z Michałem Rodzińskim, wyznaczająca „nowy rozdział” skupiony na kompleksowej realizacji projektów.

Opis każdego z trzech głównych projektów jest szczegółowy, uwzględniający kontekst instytucjonalny, wyzwania projektowe, proces realizacji, zakres prac i konkretny, indywidualny wkład Kandydata. Precyzyjne wykazy autorów poszczególnych elementów są przejrzyste i świadczą o profesjonalizmie oraz uczciwości w podziale ról. W opisach projektów widać nie tylko realizatora, ale także myśliciela, który formułuje klarowne założenia koncepcyjne, dotyczące m.in. odejścia od linearnej narracji muzealnej, etyki prezentacji trudnej historii czy demokratyzacji dostępu do wiedzy.

Część trzecia, omawiająca pozostałe osiągnięcia w dziedzinie sztuki, poświęcona animacji, pełni ważną funkcję dopełniającą. Kandydat trafnie określa ją jako „laboratorium doświadczeń” i „pomost” między czystą ekspresją, a projektowaniem użytkowym. Przykłady te (**Nebula**, **Darkness Falling**, **Wielka moc**) pokazują stałą, osobistą potrzebę eksploracji formalnej i tematycznej, która zasila i wzbogaca jego główny nurt działalności, jakim jest ścieżka projektowa. Szczególnie praca doktorska **Nebula** stanowi ważny teoretyczno-eksperymentalny filar całego dorobku.

Podsumowując, autoreferat nie jest jedynie opisem biografii zawodowej, ale spójną opowieścią o kształtowaniu się specyficznej, autorskiej metodologii projektowej. Stanowi klarowną prezentację ewolucji od animatora-filmowca do projektanta-kuratora złożonych narracji przestrzennych.

2. Analiza głównych osiągnięć artystyczno-projektowych

*2.1. **Wiek Pary** Zabytkowa Kopalnia Ignacy, (Rybnik, 2022)*

Projekt ten sytuuje się w nurcie nowoczesnego muzealnictwa industrialnego, którego celem jest aktywizacja dziedzictwa technicznego poprzez narrację i interakcję.

Kandydat współtworzył wystawę jako art director i projektant multimedialny w ramach zespołu agencji Adventure Multimedialne Muzea. Głównym wyzwaniem było przekształcenie historycznych maszyn parowych z biernych eksponatów w centrum angażującej opowieści o rewolucji przemysłowej i jej konsekwencjach cywilizacyjnych.

Przyjęta metodologia opierała się na założeniu „edukacji przez rozrywkę” (edutainment) oraz harmonijnym połączeniu materialnego dziedzictwa (autentyczne maszyny) z cyfrowymi interfejsami (aplikacje, symulatory, panoramy). Kluczowym pomysłem koncepcyjnym, za który odpowiadał dr Marcin Nowrotek, była synchronizacja aplikacji multimedialnych z fizycznymi elementami sterowniczymi maszyn, tworząca „pomost między materialnym dziedzictwem, a cyfrową narracją”. Elementy takie jak interaktywna panorama pojazdów czy „portrety wynalazców” poprzez swoją interaktywność, służą namacalnemu doświadczeniu historii techniki.

Realizacja wpisuje się w globalny trend tworzenia „doświadczalnych” muzeów techniki. Wartością projektu jest próba głębszej, społeczno-kulturowej interpretacji technologii, wykraczającej

poza opis jej działania. Projekt w dużej mierze opiera się na współpracy z silnym zespołem (agencyjnym i merytorycznym). Choć model „edutainment” jest skuteczny, warto zachować czujność co do potencjalnego uproszczenia przekazu historycznego na rzecz atrakcyjności doświadczenia.

2.2. Śląskie Centrum Wolności i Solidarności otwarte z okazji 40. rocznicy pacyfikacji kopalni „Wujek” (Katowice, 2021)

Ten projekt stanowi najpoważniejsze wyzwanie etyczne i narracyjne w dorobku Kandydata, dotyczące traumatycznej, współczesnej historii Polski.

Dr Marcin Nowrotek pełnił rolę współtwórcy koncepcji artystycznej, reżysera multimedialnych i projektanta aplikacji dla wystawy poświęconej pacyfikacji kopalni „Wujek” i szerszemu kontekstowi oporu społecznego.

Kandydat wykazuje się wyjątkową dojrzałością i wrażliwością. Świadome odejście od narracji encyklopedycznej na rzecz wielowarstwowej, refleksyjnej opowieści stawiającej pytania, jest rozwiązaniem, w mojej ocenie, bardziej odpowiednim dla tematu. Podkreślenie, że każda decyzja projektowa była konsultowana ze świadkami historii, jest niezwykle istotne i świadczy o etycznej odpowiedzialności. Rozwiązania formalne, takie jak audiowizualne widowisko „Pęknięcie w systemie” czy klaustrofobiczna instalacja z przemówieniem Jaruzelskiego, są nie tyle efektowne, co celowe – służą wytworzeniu napięcia i emocjonalnego zrozumienia. Projektowanie blisko 100 aplikacji z zachowaniem spójnego języka wizualnego i zróżnicowanych ścieżek interakcji to dowód wysokich kompetencji projektanta systemów.

Być może użycie zaawansowanych technologii immersyjnych do przedstawienia tak bolesnych wydarzeń niesie ze sobą ryzyko pewnej spektakularności, która może przyćmić indywidualny, cichy wymiar tragedii. Jednak w erze spektaklu i natłoku informacji taka forma dotarcia do odbiorców (także tych młodych, dorastających ze smartfonem w ręku) wydaje się adekwatna.

2.3. W przestrzeniach historii. Dzieje miasta Oświęcimia (Oświęcim, 2018)

Projekt ten ma fundamentalne znaczenie dla zrozumienia ewolucji Kandydata. Była to pierwsza tak duża, kompleksowa realizacja, która stała się poligonem doświadczalnym dla wypracowanej później metodyki.

Współtworzony z Michałem Rodzińskim projekt wystawy, której celem było przełamanie jednostronnego, tragicznego wizerunku Oświęcimia (zdominowanego przez skojarzenie z KL Auschwitz) poprzez ukazanie jego wielowiekowej, bogatej historii.

Kluczowe jest tu strategiczne i odważne przesunięcie akcentu: od powszechnego skojarzenia miasta z Holokaustem do przywrócenia mu wielowiekowej, wielokulturowej tożsamości. To działanie o charakterze terapeutycznym i rekonstrukcyjnym dla lokalnej społeczności. Indywidualny wkład Kandydata w stworzenie prototypów plansz i spójnego systemu identyfikacji wizualnej dla całej wystawy jest wyraźnie zaznaczony i stanowi przykład czystego, skutecznego projektowania graficznego. Innowacyjne połączenie tradycyjnych plansz infograficznych z multimediami oraz stworzenie spójnej koncepcji filmowej (motyw projektora) pokazują umiejętność łączenia różnych rejestrów komunikacji. Symulator samochodu Praga Oświęcim to doskonały przykład „edutainment” z mocnym lokalnym zakorzeniem.

3. Pozostałe osiągnięcia w dziedzinie sztuki: rola animacji autorskiej

Przedstawione projekty animacyjne są wartościowym dopełnieniem portretu artystycznego Kandydata.

Nebula (2017) Jako rozprawa doktorska, stanowi teoretyczno-praktyczny fundament. Eksperyment z wolumetrycznością i próba „wizualnego doświadczenia muzyki” sytuują dr Marcina Nowrotka w obszarze poszukiwań sztuki nowych mediów. Międzynarodowa obecność festiwalowa i nagrody potwierdzają artystyczną jakość pracy.

Wielka moc (2017) Ten projekt pokazuje, jak osobista wrażliwość i zaangażowanie (ojcostwo) mogą przekształcić zlecenie użytkowe w znaczącą akcję społeczną o szerokim zasięgu. Demonstruje również umiejętność zarządzania kompleksową kampanią komunikacyjną (film, strona WWW, billboardy).

Darkness Falling (2023) Świadczy o ciągłej, osobistej potrzebie wypowiedzi artystycznej poza głównym nurtem działalności komercyjnej. Projekt ten, o uniwersalnym, filozoficznym przesłaniu, pokazuje, że refleksja Kandydata wykracza poza historię lokalną ku bardziej ogólnym pytaniom o naturę przemocy i cykliczność historii.

Te realizacje są „laboratorium”, które zasila główne projekty czułością narracyjną, odwagą formalną i dyscypliną warsztatową. Pozwalają one uniknąć zaszkladkowania dr Marcina Nowrotka wyłącznie jako projektanta wystaw, ukazując go jako pełnoprawnego twórcę audiowizualnego.

4. Wkład w rozwój dyscypliny i oryginalność dorobku

Dorobek dr Marcina Nowrotka wnosi cenny wkład w rozwój współczesnej sztuki, rozumianej jako praktyka projektowania znaczeń i doświadczeń w przestrzeni publicznej.

Poszerzenie pola dizajnu: Kandydat skutecznie przekracza granice tradycyjnie pojmowanego projektowania graficznego. Jego praktyka to „projektowanie narracji przestrzennych”. Przenosi kompetencje projektanta (kompozycja, hierarchia informacji, interakcja, identyfikacja wizualna) w skalę architektoniczną, tworząc złożone systemy komunikacji, w których użytkownik (zwiedzający) jest aktywnym uczestnikiem.

Nowy model muzealnictwa narracyjnego: Jego realizacje stanowią modelowy przykład tzw. „muzeum partycypacyjnego” lub „doświadczalnego”. Odrzuca on model transmisyjny (wiedza od eksperta do pasywnego odbiorcy) na rzecz modelu konstruktywistycznego, w którym wiedza jest budowana poprzez indywidualne, emocjonalne i sensoryczne zaangażowanie. Jest to wkład nie tylko w sztukę projektowania, ale także w współczesną teorię i praktykę edukacji muzealnej.

Etyka projektowania historii: Szczególnie w projektach **Śląskie Centrum Wolności i Solidarności** i **W przestrzeniach historii. Dzieje miasta Oświęcimia**, Kandydat podejmuje fundamentalne pytanie o etyczną odpowiedzialność projektanta kształtującego pamięć zbiorową. Jego podejście – łączące rzetelność dokumentu z empatyczną interpretacją, unikające prostych sądów na rzecz stawiania pytań – wyznacza wysokie standardy w tej wrażliwej dziedzinie.

Synergia sztuki, technologii i humanistyki: Jego prace są przykładem udanej integracji, gdzie technologia nie jest celem samym w sobie, ale narzędziem służącym celom humanistycznym: zrozumieniu historii, budowaniu tożsamości, prowokowaniu refleksji. W ten sposób nawiązuje do najlepszych tradycji sztuki mediów, gdzie technika jest w służbie idei.

Oryginalność dorobku polega na specyficznej „syntezie kompetencji”: głębokiego warsztatu animatora i filmowca, myślenia systemowego projektanta graficznego, wrażliwości historyka idei oraz umiejętności menedżerskich koordynatora interdyscyplinarnych zespołów. Ta kombinacja, zastosowana w konkretnym polu projektowania wystaw narracyjnych o historyczno-społecznej tematyce, tworzy wyraźnie rozpoznawalny profil autorski.

6. Spójność, samodzielność i potencjał rozwojowy

Spójność dorobku jest jedną z jego największych zalet. Widoczna jest wyraźna linia rozwojowa: od autorskich eksperymentów audiowizualnych **Nebula**, przez pierwsze duże zlecenie wystawiennicze **W przestrzeniach historii. Dzieje miasta Oświęcimia**, które weryfikuje i scala umiejętności, po dojrzałe, samodzielne koncepcyjnie i wykonawczo realizacje (**Wiek Pary, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności**). Refleksja towarzysząca każdej realizacji i zawarta w autoreferacie potwierdza świadome kierowanie tą ścieżką.

Samodzielność artystyczna i badawcza Kandydata jest ewidentna. Pomimo zespołowego charakteru głównych projektów, jego autonomiczny wkład koncepcyjny (zwłaszcza w sferze narracji wizualnej, języka projektowego i reżyserii multimedialnych) jest kluczowy i decydujący o finalnym kształcie dzieła. Jako adiunkt ASP, ma także przestrzeń do samodzielnego kształtowania programu dydaktycznego.

Potencjał rozwojowy jest znaczny. Dr Marcin Nowrotek wypracował silną, rozpoznawalną markę autorską w niszy projektowania wystaw historyczno-edukacyjnych. Możliwe kierunki rozwoju to: pogłębienie refleksji teoretycznej i jej publikacja w formie np. monografii (co wydaje się naturalnym krokiem po habilitacji), eksploracja innych kontekstów przestrzennych (np. instalacje miejskie, projekty związane z ekologią), dalsze rozwijanie wątków autorskich w animacji, czy też wzmocnienie roli jako lidera i mentora dla większego zespołu projektantów i badaczy.

7. Uwagi krytyczne i obszary do dalszej refleksji

W duchu recenzji wspierającej dalszy rozwój dr Marcina Nawrotka, wskazać można obszary, które mogą stanowić przedmiot przyszłych pogłębionych rozważań samego autora:

Ryzyko homogenizacji doświadczenia: Zaawansowane, skomputeryzowane interfejsy, mimo całej swojej atrakcyjności, mogą prowadzić do pewnego ujednolichenia doświadczenia muzealnego. Czy istnieje niebezpieczeństwo, że różne wystawy, oparte na podobnych technologiach, zaczną w pewnym sensie „brzmieć” tak samo? Jak zachować unikalność i specyfikę miejsca wobec standaryzowanych rozwiązań technologicznych?

Głębia vs. dostępność: Model „edutainment” i nielinearnej narracji, choć znakomicie angażujący, może czasem utrudniać budowanie pogłębionej, chronologicznej i przyczynowo-skutkowej wiedzy. Jak znaleźć optymalny balans między swobodą eksploracji, a prowadzeniem odbiorcy przez złożony, wymagający koncentracji wywód historyczny?

Materialność vs. wirtualność: Pomysłowe łączenie aplikacji z fizycznymi eksponatami (jak w **Wiek Pary**) jest znakomite. Warto jednak stale pytać, czy dominacja ekranów i projekcji nie powoduje mimowolnego marginalizacji materialnego, zabytkowego obiektu, który przecież pozostaje głównym nośnikiem autentyczności.

Autorstwo w pracy zespołowej: Choć Kandydat jasno określa swój wkład, natura jego głównych projektów jest tak zespołowa, że ich analiza jako dzieł sztuki w tradycyjnym, indywidualnym rozumieniu tego terminu, może być wyzwaniem dla niektórych tradycjonalistów. Być może wymaga to dalszego opracowania teoretycznego, dotyczącego nowych modeli autorstwa w sztuce projektowej i postmedialnej.

8. Podsumowanie i wniosek końcowy

Dr Marcin Nowrotek przedstawił w autoreferacie spójny i głęboko przemyślany dorobek artystyczno-projektowy. Jego praca wykracza poza ramy wąsko pojętej sztuki użytkowej, sytuując się w centrum współczesnych dyskusji o roli projektowania w kształtowaniu pamięci, tożsamości i przestrzeni publicznej. Jest on nie tylko świetnym praktykiem – wizualnym storytellerem, projektantem systemów i menedżerem projektów – ale także refleksyjnym myślicielem, świadomym etycznych i społecznych implikacji swojej pracy.

Trzy główne realizacje wystawiennicze są dziełami o wysokiej randze artystycznej, społecznej i edukacyjnej, potwierdzonymi ich publicznym oddziaływaniem i skalą. Projekty animacji autorskiej dopełniają ten portret, ukazując nieprzerwaną potrzebę czystej ekspresji i eksperymentu. Synergia między praktyką projektową, a dydaktyką na ASP stanowi dodatkowy, bardzo wartościowy wymiar jego aktywności.

Mimo wskazanych obszarów do dalszej refleksji, które są naturalne dla każdej rozwijającej się, ambitnej praktyki, bilans dorobku jest pozytywny. Kandydat w pełni wykazał się znaczącym i oryginalnym wkładem w rozwój dyscypliny sztuki, wysokim stopniem samodzielności twórczej i badawczej oraz dojrzałością artystyczną, które to cechy są kluczowymi wymogami dla nadania stopnia doktora habilitowanego.

Wnioskuje zatem o pozytywne rozpatrzenie wniosku dr. Marcina Nowrotka o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki w dyscyplinie artystycznej: sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki. Jego dorobek zasługuje na najwyższe uznanie i stanowi ważny głos w dyskusji o sztuce projektowania w XXI wieku.

Andrzej Wasilek